

ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ФІЛОСОФІЇ СПІЛКУВАННЯ

Лідія Ткаченко

В НАУЦІ Й ОСВІТІ ТРЕБА ПРАЦЮВАТИ НА ЗАПИТ СУСПІЛЬСТВА

*Бесіда-інтерв'ю з директором Інституту філософської освіти і науки
НПУ імені М.П.Драгоманова доктором історичних наук, професором
Іваном Івановичем Дроботом*

Наше суспільство, як і весь світ, знаходиться у полі цивілізаційних змін, які породжують нечувані раніше імперативи щодо науки, людини, освіти, соціуму. Вимоги до людини зумовлюють педагогізацію суспільства. Ринковізація взаємин тягне економізацію практично усіх нещодавно далеких від неї сфер. Складність і швидкість суспільних змін переводить філософію у розряд якщо і не щоденних речей, то в усякому разі повсякчас затребуваних.

Наша розмова з директором Інституту філософської освіти і науки НПУ імені М.П.Драгоманова доктором історичних наук, професором Іваном Дроботом розкриває цікаві аспекти назрілих змін у педагогічній освіті України.

– Підготовка вчителя традиційно відображала (і це триває) вимоги до нього як навчителя-вихователя, виконавця суспільного замовлення на формування «узагальненої людини». Інститут філософської освіти і науки – молодий підрозділ у складі Національного педагогічного університету імені Михайла Драгоманова. Але судячи з назви, його питома вага значна. Яким ви бачите випускника вашого закладу?

– Педагог має бути зорієнтований на емпатію, доброзичливість, надання допомоги. Ми намагаємося забезпечити формування компетенцій, які уможливають консультивання, надихатимуть до пізнавальної активності, полегшуватимуть контакти учня зі школою, із суспільним середовищем. Велике значення надається аксіології і деонтології як таким, що визначають вчинки вчителів та взагалі вчинки людей.

Відмінність підготовки в нашому інституті полягає у базових принципах – підготовці до пізнання й пояснення об'єктивної і суб'єктивної реальності на теоретичному рівні та розуміння інших людей та їхніх потреб – на практичному.

Більше десяти наших випускників першого випуску, який відбувся минулого року, працюють в інституті викладачами й одночасно є аспірантами з філософських, культурологічних, релігієзнавчих спеціальностей. По закінченню магістратури дехто з них мав понад 20 наукових публікацій і участь у 15-20 міжнародних та всеукраїнських

ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ФІЛОСОФІЇ СПІЛКУВАННЯ

конференціях, що означає небайдужість і заглибленість у проблеми суспільства. Це аспірант кафедри культурології Сергій Русаков, аспірант кафедри етики й естетики Антон Дробович, аспірант Інституту філософії імені Г.С.Сковороди НАН України Володимир Волковський, Ольга Казєва, Дар'я Ротач та інші.

– Чи бачите Ви необхідність подальших змін у розвиткові закладу?

– У цьому, або максимум, у наступному році треба започаткувати напрям «Богослов'я» (теологія зі спеціалізаціями православ'я, католицизм, протестантизм, іудаїзм тощо). Наразі триває створення Центру релігієзнавчих досліджень. Це важливо і у загальнодержавному, і навіть у загальноєвропейському вимірах. Усе більш активно про себе нагадують проблеми, які виникають у світі, що глобалізується й стає дедалі відкритішим. Треба чути й розуміти не лише себе, а й культури інших народів. Тут виходить на поверхню релігієзнавча складова, як основа будь-якої культури. На жаль наукове осмислення цієї складової дещо відстає, і не лише в Україні. У суспільстві йдуть процеси, а ми потім намагаємося зрозуміти, що ж там відбулося, прагнемо бігти наввипередки, а треба працювати на випередження через науковий аналіз і прогнозування.

– Які ж проблеми розв'язуватиме центр?

– Зверніть увагу, через 10-15 років Франція буде вже наполовину мусульманською державою, відповідні процеси тривають у Німеччині. Візьміть навіть розмаїття в українському православ'ї: Українська Автокефальна Православна Церква, УПЦ Київського патріархату, УПЦ Московського Патріархату ... Близько 30% населення України протестанти. Врешті все це не працює на консолідацію нації, навіть навпаки. Дуже багато процесів, які треба зрозуміти й на науковому рівні дати рекомендації.

– Чи не можуть вам закинути, що ви перебираєте на себе функцію фундаментальної науки? Чи не має подібний центр бути заснованим, наприклад, при Інституті філософії імені Г.С.Сковороди чи Інституті історії України НАН України?

– Відповідь одночасно й дуже проста, й складна. Наш інститут, як і НПУ імені М.П.Драгоманова в цілому, має тісну співпрацю в гуманітарному сегменті з Інститутом політичних і етнонаціональних досліджень імені І.Ф.Кураса, Інститутом історії України НАН України, Інститутом філософії імені Г.С.Сковороди, практично з усіма інститутами Національної академії педагогічних наук України, багато відомих учених є нашими професорами, тобто для реалізації крупномасштабних проектів маємо науковий потенціал. І у світлі Болонського процесу розвиток наукової складової вищого навчального закладу є адекватною відповіддю. До того ж, організація подібного центру є складною справою для будь-якого ізольованого інституту.

ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ФІЛОСОФІЇ СПІЛКУВАННЯ

А, по-друге, і це певно головне: інститути Національної академії наук України не мають педагогічних методик, якими володіє наш університет. Адже педагогічним традиціям нашого університету десятки і навіть сотні років. Це має велике значення у руслі навчання студентів, підготовки фахівців, функціонування науково-дослідних, навчальних центрів, лабораторій тощо. Перекоаний, що саме органічне поєднання зусиль вчених науково-дослідних інститутів НАН України і НАПН України, університетів дасть максимально позитивний результат. Саме тому очолити роботу Центру релігієзнавчих досліджень запрошений відомий фахівець, доктор філософських наук, провідний науковий співробітник Інституту філософії імені Г.С.Сковороди Віктор Єленський.

– Напрошується наступне запитання: чи не відчуваєте ви спорідненості з Києво-Могилянською академією – вищим навчальним закладом XVII-XVIII ст. Закладом, який, будучи осердям національної культури, водночас ставив і розв'язував завдання консолідації нації, за виразом Сергія Кримського, володів «мечем духовним». Як відомо, Києво-Могилянська академія за великим рахунком була й осередком науки, у тому числі й теологічної, і навчальним закладом, який на той час готував педагогів.

– На голому місці нічого не народжується. І дійсно, саме цей аспект вітчизняної історії вищої школи буде актуалізованим у нашому закладі: сконцентрувати зусилля філософів, істориків, теологів, суспільствознавців, щоб вчасно відповідати на запити суспільства. І, звичайно, навчати студентів, готувати фахівців.

– Дещо незвичним, на перший погляд, здається поєднання світської науки і теології, в усякому разі – інноваційним на сьогоднішній день.

– Треба об'єднати зусилля, оскільки йдеться про нові історично-соціальні умови існування і розвитку країни. До того ж є й науково-теоретичні об'єднувальні основи. По-перше, в сучасній науці немає єдиної загальноприйнятої методології наукового пошуку. У результаті багаточисельні дослідні програми, що ґрунтуються на різних методологічних підходах, змушені, з одного боку, конкурувати між собою, а з іншого – шукати шляхи до взаємодії і конструктивної дискусії. Безперестанні суперечки навколо теології, її наукового статусу, співвідношення з філософією й релігієзнавством наочно це демонструють.

По-друге, сам процес теологічного дослідження, методологічні процедури, якими послуговується сучасний теолог становлять ядро інтересу. Про богословський метод, як і про інший науковий метод можна говорити у широкому розумінні – як про особливий спосіб пізнання світу. По суті, це співвіднесення культурно-історичного явища з нормою релігійної свідомості, яка виявляється в рамках конкретної традиції з метою виявлення його смислів. При чому співвіднесення пов'язане із особливим характером розуміння, яке можливо продемонструвати відомою

ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ФІЛОСОФІЇ СПІЛКУВАННЯ

схемою М.М.Бахтіна: від знаку – до поняття, а від поняття – до ідеї. Якщо цей метод направити назовні, відкриється широчезне поле можливостей для проведення досліджень на матеріалі суміжних з богослов'ям сфер людського знання – в історії, етиці, культурознавстві тощо.

– Отже інновації накладаються на традиції. Сподіваємося, традиції підхоплені іще з часів національного вивищення – українського бароко – філософська традиція кордоцентризму, демократичні традиції вищої школи та інші національні освітні традиції.

– Без наших глибоких традицій ми однаково не цікаві світу, як і без інновацій. Ми йдемо до Європи із відкритим забралом, оскільки педагогічний університет вийшов з лона Університету Святого Володимира, у відповідності до першого статуту якого, у його складі був започаткований, куди відбиралися найкращі випускники.

До речі, як правильніше у цьому сенсі назвати наші інноваційні форми роботи, які стали традиціями у нашому молодому інституті? Наприклад, наш щорічний Фестиваль релігійного мистецтва, який є включеним до переліку заходів на підтримку резолюцій та проектів ЮНЕСКО. Фестиваль репрезентує мистецькі виміри релігій, дає уявлення про релігії як про живі культурні комплекси з великою кількістю складових – образотворчим, театральним, кіномистецтвом, а також музично-хоровим.

Так само і Міжнародний науковий форум «Простір гуманітарної комунікації», який в жовтні 2011 року вчетверте надасть вітчизняним та зарубіжним вченим семи-десятиденну платформу для проведення наукових конференцій семінарів, тренінгів, відкритих лекцій.

Цього року наш університет разом з Київською духовною академією і семінарією, низкою молодіжних громадських організацій при підтримці АН вищої школи України, ряду ВНЗ України, Румунії, Болгарії, Греції проводять X Міжнародну релігієзнавчу літню школу «Вселенське православ'я: єдність у багатоманітності», що сприяє взаєморозумінню, дослідженням молоді у галузі релігієзнавства, богослов'я, філософії феномену Вселенського православ'я, його віровчення, національних особливостей, історичного становлення та сучасних тенденцій розвитку.

На часі створення науково-методичного центру «Філософія для дітей», що сприятиме активізації змісту і значення філософського знання в довузівській системі освіти. Через таку програму ми вийдемо на розширення міжнародних контактів за рахунок участі в Програмі ЮНЕСКО «Філософія і демократія у світі».

– За фахом Ви історик, але Ваші підходи до оцінки подій, прогнозування, розгляду перспектив тощо суто філософські. Накладає відбиток зміст освіти вашого інституту? Чи завдання формування і випуску фахівців-філософів?

ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ ФІЛОСОФІЇ СПІЛКУВАННЯ

– Я глибоко переконаний, що історію лише й можливо оцінювати з позицій філософії історії. Потрібно не лише знати про події минувшини, але й оцінювати їх з позицій філософії історії, аби прогнозувати історію (хай як не парадоксально це звучить). На сьогодні в історичній науці України дуже багато «білих плям», у багатьох дослідженнях не поставлено крапки, скажемо, те ж питання державності. Не вдаючись у подробиці, зазначу: в українській нації завжди був присутній сегмент державності, українська нація завжди була державницькою, але так склалися обставини, і об'єктивно, і суб'єктивно по відношенню до українства, що незалежна Україна довгі роки була прагненням. Українці – автохтонний народ, хоч ні в якому разі не слід скочуватись у бік націоналізму. І щоби глибоко розуміти питання такого виміру необхідно знати філософію історії, розуміти традицію Церкви, історію культури України і її місце у світовому культурно-освітньому просторі.

– На території України віками проживали і євреї, і греки, й поляки й багато інших народів, і це теж їхня країна-батьківщина. Українська культура – це культура всіх народів, що проживали в Україні. Мабуть, це і є філософія історії?

– Якщо ми проводитимемо вододіл, ми збіднюватимемо українську культуру. Шолом Алейхем, Олена Теліга, Сергій Параджанов, Васо Кавалерідзе – хіба це не українська культура? Будь-яка нація приречена на розбрат, якщо вона не об'єднана в одній державі. І будь-яка держава приречена на занепад, якщо вона не об'єднана в єдину державу-націю. І об'єднувальною тут є любов до своєї країни-держави – патріотизм, ідея нації-держави і повага до неї, привласнена кожним з громадян без поділу за національностями. Це є філософією історії і врешті філософією освіти, яка має забезпечити конкурентноздатність у складному сучасному світі, що глобалізується, та поступ у майбутнє.

– Дякую Іване Івановичу! Бажаю успіху у вихованні й соціалізації нашої молоді, а також продуктивної енергії майбутніх випускників інституту у розбудові української перспективи.